

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

26

ਹੁਕਮੁ

ਭਾਗ - 2

‘ਖੜੀ’

ਹੁਕਮੁ
ਭਾਗ-2

ਜੇਕਰ ਨਿੱਕਾ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਗੁਆਚ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਾਪ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਅਤੇ ਕੰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਜ਼ਰਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਨੌਕਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਵਰਤਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ 'ਬਾਪ' ਦੀ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨੌਕਰ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ, ਪੁੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਯਾ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ 'ਹੱਕਦਾਰ' ਤੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ 'ਜੀਵ', ਮਾਇਆ ਦੇ ਭ੍ਰਮ ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਲਾਹੀ 'ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ' ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ।

ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ॥ (ਪੰਨਾ-੬੦੧)

ਅਤੇ 'ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈਂ ਪਾਇਆ'

ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੩)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ ਵਿਰਾਸਤ 'ਨਾਮ', ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, 'ਹੁਕਮੁ', ਚਾਉ, ਸੁਖ ਆਦਿ ਇਲਾਹੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਬ ਲਗ੍ਹ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ-800)

ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ, ਅਵਤਾਰ, ਮਹਾਪੁਰਖ, ਆਪਣੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਇਲਾਹੀ 'ਮਾਂ-ਬਾਪ' ਅਥਵਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ

ਸੁਖਦਾਈ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ 'ਵਿਰਾਸਤ' ਅਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਅਜੇ ਤਾਂਈ 'ਸੋਝੀ' ਜਾਂ 'ਪਹਿਚਾਣ' ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਅਫਸੋਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਇਲਾਹੀ, 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਰੈਣ-ਸਬਾਈਆਂ, ਕਬਾਵਾਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ, ਸਿਖ ਜਗਤ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ, ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮਿਕ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਜਾਨਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ, ਸੀਝਣ, ਚੀਨਣ, ਬੁਝਣ, ਮੰਨਣ, ਕਮਾਊਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਇਸ ਪਾਰਮਿਕ, ਆਤਮਿਕ ਅਣ-ਗਹਿਲੀ, ਅਵੇਸਲੇ-ਪਣ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ, ਬੇ-ਮੁਖਤਾਈ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ 'ਸਿੱਟਾ' ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਗੁੱਝੇ, 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ', 'ਹੁਕਮ' ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭੇਦ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਵਿਚ 'ਆਪ-ਹੁਦਰੇ' ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਨਾ-ਸਮਝਣ, ਨਾ ਬੁੱਝਣ ਜਾਂ ਨਾ-ਪਹਿਚਾਨਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਬਾਬਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤ ਤਾਜ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਢੀਠਤਾਈ ਵਿਚ 'ਮਚਲੇ' ਹੋ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਹੀ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ —

ਮਾਰਗ ਮੇਤੀ ਬੀਬਰੇ ਅੰਧਾ ਨਿਕਸਿਓ ਆਇ ॥

ਜੋਤਿ ਬਿਨਾ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਜਗਤੁ ਉਲੰਘੇ ਜਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੨੦)

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੂਲੇ ਫਿਰਹਿ ਗਵਾਰ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੬)

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣੈ ਬਹੁਤਾ ਰੋਵੈ ॥ ਅੰਦਰਿ ਧੋਖਾ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੫)

ਮਨਮੁਖ ਹੁਕਮੁ ਨਾ ਜਾਣਨੀ ਤਿਨ ਮਾਰੇ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੦)

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨੈ ਓਹੁ ਮਨਮੁਖ

ਅਗਿਆਨੁ ਮੁਠਾ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੦੩)

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਰਾਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੯੦)

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੀ ਅੰਧਾ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੪੮-੯੫)

ਕਿਰਤੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁੜੈ ਪਸੂਆ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੧੩)

ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੂਝੈ ਖਸਮ ਕਾ ਸੋਈ ਨਰੁ ਕਚਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੯੪)

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਾਇਰਲੈਸ (wireless) ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ-ਦੁਰੇਡੇ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡਿਊ ਖਬਰਾਂ ਰੇਡੀਓ ਜਾਂ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ 'ਤਾਲ-ਮੇਲ' (communication) ਲਈ —

1. 'ਚਾਲੂ' ਰੇਡੀਓ (working radio)
2. ਇਕੋ ਲਾਹਿਰ (wave length)
3. 'ਖਾਸ' ਮੀਟਰ (particular cycle or meter)
4. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਾਕਤਵਰ ਟ੍ਰਾਂਸਮੀਟਰ (strong transmitter)
5. ਸਾਫ਼ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ (clear atmosphere)

ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹਵਾ ਵਿਚ — ਕਿਸਮ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਸਾਡਾ ਰੇਡੀਓ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਵੇਵ-ਲੈਂਬ (wave-length) ਉੱਤੇ 'ਸੁਰ' (tune) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਵ ਲੈਂਬ ਅਤੇ ਮੀਟਰ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ 'ਗੱਲਾਂ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ 'ਧਿਆਨ', ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀ ਵੇਵ ਲੈਂਬ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਬੇ-ਧਿਆਨੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ।

ਸਾਡੇ 'ਵਲਵਲੇ' ਤਾਂ ਤੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ ਧਿਆਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵੇਵ ਲੈਂਬ ਤੇ ਹੀ 'ਤਾਲ-ਮੇਲ' ਜਾਂ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ' ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ 'ਖੇਲ' ਉਚੇ-ਸੁਚੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੇਵ ਲੈਂਬ ਉੱਤੇ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਨੀਵੇਂ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੇਵ ਲੈਂਬ ਉੱਤੇ ਸਮਝੀ, ਬੁੱਝੀ, ਪਕੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਪਣੀ 'ਹੋਂਦ' ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਧਾ।

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ, ਇਹ 'ਹੁਕਮ-ਗੁਪੀ', 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਜਾਂ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜ਼ੱਰੋ-ਜ਼ੱਰੋ ਵਿਚ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ 'ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ ਹੈ', ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਜੋ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ 'ਰਵਾਨਗੀ' ਜਾਂ ਸਹਿਜ-ਚਾਲ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਮਿਆ ਪਿਆਰੇ ਹੁਕਮੈ ਉਦਰ ਮਣਾਰਿ ॥

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮਿਆ ਪਿਆਰੇ ਉਧਉ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰਿ ॥...॥

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਪਿਆਰੇ ਹੁਕਮੇ ਜਾਦੇ ਜਾਇ ॥

ਹੁਕਮੈ ਬੰਨਿ ਚਲਾਈਐ ਪਿਆਰੇ ਮਨਮੁਖਿ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥

ਹੁਕਮੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ਪਿਆਰੇ ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ ਜਾਇ ॥੫॥

ਹੁਕਮੇ ਗਣਤ ਗਣਾਈਐ ਪਿਆਰੇ ਹੁਕਮੇ ਹਉਮੈ ਦੋਇ ॥

ਹੁਕਮੈ ਭਵੈ ਭਵਾਈਐ ਪਿਆਰੇ ਅਵਗਣਿ ਮੁਠੀ ਰੋਇ ॥

ਹੁਕਮੁ ਸਿਵਾਪੈ ਸਾਹ ਕਾ ਪਿਆਰੇ ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਹੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੩੬)

ਹੁਕਮਿ ਰਹਾਏ ਆਪਣੈ ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ ਗਣੇਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੪੧)

ਹੁਕਮੀ ਸਾਜੇ ਹੁਕਮੀ ਢਾਹੇ ਏਕ ਚਸੇ ਮਹਿ ਲਖ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੮੯)

ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਏ ॥

ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਸੀ ਸੋ ਚਲੈ ਰਜਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੮੬)

ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਗੁੱਝੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ, ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ' ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ 'ਠੋਕਰੀ' ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼-ਨਜਾਇਜ਼ ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਕਸ਼ਟ ਜਾਂ ਦੁਖ ਨੂੰ 'ਟਾਲਣ' ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦ ਆਪਣੇ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਨਿਹੱਥੇ' ਜਾਂ 'ਨਿਰਆਸਰੇ' ਹੋ ਕੇ, ਉਸ ਕਲੇਸ਼ ਜਾਂ ਕਸ਼ਟ ਨੂੰ 'ਰੱਬ' ਦਾ 'ਭਾਣਾ' ਜਾਂ 'ਹੁਕਮ' ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਨਾਲ, ਜਾਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ, ਬੁਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਹੁਕਮ' ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਇਲਾਹੀ 'ਖੇਲ' ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਤਾਹਾਂ ਉਠ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੇਵ ਲੈਂਥ ਤੇ, ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ, ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬੁਝਿਆ, ਸੀਝਿਆ, ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ 'ਸਮਝਣਾ' ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ, ਬਲਕਿ 'ਹੁਕਮ' ਦੇ ਆਤਮਿਕ 'ਗੁਝੇ-ਭੇਦ' ਨੂੰ 'ਬੁਝਣ', 'ਪਹਿਚਾਨਣ' ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ 'ਅਨੁਭਵ' ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਆਪਾਰ, ਗੁੱਝੇ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਬੁਝਣਾ, ਪਹਿਚਾਨਣਾ, ਮੰਨਣਾ ਜਾਂ 'ਕਮਾਉਣਾ' ਜੀਵ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਖੇਲ' ਹੈ।

ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ 'ਜੀਵ' ਆਪਣੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਨਾ 'ਬੁਝ' ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ 'ਮੰਨ' ਜਾਂ 'ਕਮਾ' ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵੇਵ ਲੈਂਬ ਵਿਚ ਬੜਾ 'ਅੰਤਰ' (variation) ਹੈ ਤੇ ਜਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਛਰਕ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਅਰਥ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਛਡਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ 'ਹਉਮੈ' ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਾਈ ਰਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੀ ਠੁੱਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਵੇਵਲੈਂਬ ਉੱਤੇ, ਪਕੜਿਆ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਮਾਗੀ ਖਿਆਲ, ਵਲਵਲੇ ਭੀ, ਦੂਜੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ (wave length) ਤੇ ਪਕੜੇ ਜਾਂ 'ਜਾਣੇ' ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਲਹਿਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ —

ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ (misunderstanding), ਗਲਤ ਨਿਸਚੇ (misconceptions), ਸੱਕ, ਈਰਖਾ, ਖਿੱਚੋ-ਤਾਣ, ਵਿਰੋਧ, ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ — ਘਰਾਂ, ਦਫ਼ਤਰਾਂ, ਸਰਕਾਰਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏਕਤਾ, ਇਕਸੁਰਤਾ, ਮੈਤਰੀ-ਭਾਵ, ਹਮਦਰਦੀ, ਦਾਇਆ, ਖਿਮਾਂ, ਪਿਆਰ ਦਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਇਲਾਹੀ 'ਇਕੋ ਹੁਕਮ' ਨੂੰ 'ਨਾ ਬੁਝਣਾ' ਹੀ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੇ ਬੁੜੀ ਨਿਤ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੨੩)

ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਵਲਵਲੇ ਤਾਂ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵੇਵਲੈਂਬ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਆਤਮ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਇਲਾਹੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ, ਜੋ 'ਤਤ ਰੂਪੀ' ਵੇਵਲੈਂਬ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਕੇ 'ਰਵਿ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ' ਹੈ।

ਇਹ ਆਤਮਿਕ 'ਤਤ-ਸਰੂਪੀ' ਵੇਵਲੈਂਬ (spiritual institutional wave length) ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਰੱਬੀ 'ਬਾਣੀ', 'ਹੁਕਮ', 'ਨਾਮ', 'ਸ਼ਬਦ', ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਮਾਇਕੀ ਲਹਿਰਾਂ (cosmic wave lengths) ਦੀ 'ਪਕੜ' ਤੋਂ ਪਕੜੇ ਹੈ।

ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਪਾਠ, ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ 'ਤਤ-ਰੂਪੀ' 'ਅਨੁਭਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ' (spiritual essence) ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਜਦ ਇਸ ਗੁੱਝੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਈਕੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵੇਵਲੈਂਬ ਨਾਲ 'ਪਕੜ' ਸੁਣ, ਬੁਝ, 'ਪਹਿਚਾਣ' ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਸ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਜਾਂ ਕਮਾਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਘਨੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਬਹਿਸਾਂ, ਗਿਆਨ ਘੋਟਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੇ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪ ਖੁਦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ ॥ (ਪੰਨਾ-828)

ਤਾ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ ਬਪੜਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੩)

ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਵੇਵਲੈਂਬ ਉਤੇ ਰੋਡੀਓ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਖਬਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਵੇਵਲੈਂਬ ਤੇ ਉਹ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।

ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ, ਬਿਰਤੀ, 'ਸੁਰਤੀ' ਦੀ 'ਸੂਈ' ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਅਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹੈ।

ਏਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ 'ਤੱਤ ਰੂਪੀ' 'ਅਨੁਭਵੀ' ਰੋਡੀਓ ਤੋਂ ਉਕਾ ਹੀ —

ਬੇ-ਖਬਰ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ, ਅਨਜਾਣੀ, ਅਗਿਆਨੀ, ਅਵੇਸਲੇ, ਮਚਲੇ ਹੋਇ ਹੋਇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੁਝੇ, ਅੰਤੀਵ, ‘ਨਾਲ ਲਿਖੇ’ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ‘ਸੁਨਣਾ’, ‘ਬੁਝਣਾ’ ‘ਪਹਿਚਾਨਣਾ’ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ, ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਕਾਮਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ।

ਇਸ ਲਈ ਸੂਖਮ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ ਲਈ, ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਧਿਆਨ, ਸਰਤੀ-ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਉਮਾ ਵੱਲ 'ਮੌਜ਼ਨਾ' ਪਵੇਗਾ।

ਸੇਖਾ ਚਉਚਕਿਆ ਚਉਵਾਇਆ ਏਹੁ ਮਨੁ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣਿ ॥

ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੁ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੬)

ਪਰ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਮਨਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਿੰਡਣ, ਦੌੜਨ, ਦੁੜ੍ਹਗੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੰਗ-ਰਸ ਭੋਗਣ ਵਿਚ ਹੀ ਖੱਚਤ ਹੋਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅੰਤ੍ਰ-ਮੁਖੀ 'ਮੌਜ਼ਨਾ' ਅਤਿਅੰਤ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ, ਪੂਜਾ, ਕੀਰਤਨ, ਸਿਮਰਨ, ਸਮਾਪਨੀ ਵਿਚ ਭੀ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਇਹ ਆਮ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਧ, ਅਵਾਰਾ, ਬੇ-ਲਗਾਮੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਤ-ਮੁਖੀ ਮੌਜ਼ਨਾ ਅਤਿ
ਕਠਨ ਖੇਲ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਖੇਲ ਕਠਨੁ ਹੈ ਕਿਨਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੧੯)

ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮੌਜ਼ ਕੇ ਅੰਤ-ਮੁਖੀ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੇ ਬਹੌਰ ਆਤਮਿਕ
ਮੰਡਲ ਦੇ ਉਚੋ-ਸੁਚੇ ਇਲਾਹੀ ‘ਤੱਤ-ਰੂਪ ਹੁਕਮੁ’ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ, ਬੁੱਝਿਆ,
ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ‘ਕਠਨ’ ਆਤਮਿਕ ‘ਖੇਲ’ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਬਖਸ਼ਿਆਂ
ਹੋਇਆਂ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ, ਅਤਿਅੰਤ
ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨)

ਏਕ ਪਲਕ ਸੁਖ ਸਾਧ ਸਮਾਗਮ ਕੋਟਿ ਬੈਕੁੰਠਹ ਪਾਂਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੮)

ਅੰਚਲੁ ਗਹਿ ਕੈ ਸਾਧ ਕਾ ਤਰਣਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੧੮)

ਇਹ ਇਲਾਹੀ, ਅਨੋਖੀ, ਅਸਚਰਜ, ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਹੁਕਮ ਦੀ ‘ਲੁਕਭਿਚਾਈ’ ਦੀ
‘ਖੇਲ’, ਅਦ੍ਵਿਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ
ਅਚਰਜ ‘ਚੋਜ’ ਦੁਆਰਾ ਆਪ ਹੀ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ‘ਜੀਵਾਂ’ ਵਿਚ
ਵਿਚਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਰਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਸੰਤਾਂ,
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ‘ਬਾਣੀਆਂ’ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ‘ਹੁਕਮ’ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਜਾਂ
ਗਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ‘ਖੇਲ’ ਵਿਚ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਹੀ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਗੁਪਤ ਤੌਰ ਤੇ ਖੇਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੋਈ
‘ਖੇਲ’ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। “ਦੇਖਨ ਕੋ ਪਰਪੰਚ ਕੀਆ॥”

ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਨੋਖੀ, ਬਚਿਤ੍ਰ, ਅਚਰਜ, ਗੁਪਤ, ਨਿਰਾਲੀ, ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰਮ-ਖੇਲ’
ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਰੌਂ ਦੀ
‘ਰਵਾਨਗੀ’ ਜਾਂ ‘ਸਹਿਜ ਚਾਲ’ ਨੂੰ ਹੀ ‘ਹੁਕਮੁ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ‘ਇਲਾਹੀ’ ਗੁਪਤ ਖੇਲ ਅਥਵਾ ‘ਹੁਕਮੁ’ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਤਿ ਸੂਖਮ
‘ਗੁੱਝਾ-ਭੇਦ’ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਨੇੜੇ ਹੀ
ਅੰਤ-ਆਤਮੇ, ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਬੁੱਝਿਆ, ਜਾਣਿਆ, ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ
ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੀ ਇਸ ਉਚਮ-ਉਚੀ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ’,
‘ਖੇਲ-ਨਿਰਾਲੀ’ ਦੇ ‘ਹੁਕਮ’ ਨੂੰ ‘ਬੁੱਝ’ ਕੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ‘ਭਾਣਾ ਮੰਨ’ ਜਾਂ ‘ਕਮਾ’
ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ' ਗੁੱਝੇ, ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਉਪਜਦੀਆਂ, ਪਲਦੀਆਂ ਅਤੇ 'ਲੈ' ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 'ਇਲਾਹੀ ਰੌ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ 'ਸਹਿਜ ਚਾਲ' ਦੀਆਂ 'ਲਹਿਰਾਂ' ਉਤੇ 'ਨਿਸਚਿੰਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਲ' ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੁ-ਸਾਗਰ ਵੱਲ ਅਨਜਾਣੇ, ਅਭੇਲ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਜੂਨ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ, ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ, ਏਹੜ-ਤੇਹੜ ਦੁਆਰਾ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ 'ਸਹਿਜ-ਚਾਲ' ਜਾਂ 'ਭਾਣੇ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਹਉਮੈ ਦੇ 'ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰ' (whirlpool) ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਕਰਮ-ਘੱਥ' ਹੋ ਕੇ 'ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੇ ਮੋਹੁ' ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਨਹਿਰ' ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਲੱਕੜੀ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਤੇ, ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣਪ ਜਾਂ ਖੇਚਲ ਦੇ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਅਭੇਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਉਹ ਲੱਕੜੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਵੱਲ ਰਿਸਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲ ਦੇ ਬਮਲੇ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਦੇ 'ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰ' ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ, ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਇਨਸਾਨ ਤੇ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਐਸੀ 'ਜੂਨ' ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ, ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ' ਦੀ 'ਸਹਿਜ ਚਾਲ' ਜਾਂ 'ਭਾਣੇ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਜਾਂ 'ਚੌਗਸੀ' ਦੇ 'ਆਵਾਗਵਨ' ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੇ 'ਫੇਰ' ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਖ ਭੋਗਦੀ ਹੈ।

ਇਕੱਕ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਭਾਈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਫਿਰਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੧੯)

ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਦੀਆਂ ਹਵਾਈ ਧਾਰਾਂ (strong air currents) ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ 'ਵਾ-ਵਰੋਲੇ' ਵਾਂਗ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੂਫਾਨੀ-ਵਾਯੂ-ਧਾਰਾਂ' ਨੂੰ 'ਹਨੇਰੀ' ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਨੇਰੀ ਜਾਂ 'ਵਾ-ਵਰੋਲੇ' ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਦੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਕਤੀ-ਮਾਨ ਤੂਫਾਨੀ ਵਾਯੂ ਧਾਰਾਂ ਬਦਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਪਰ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਵਾ-ਵਰੋਲੇ' ਵਾਂਗ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੂਫਾਨੀ-ਵਾਯੂ-ਧਾਰਾਂ' ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਿੱਖੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਉਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤੂਫਾਨੀ ਵਾਯੂ 'ਵਹਿਣ' (air current) ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਡਨ-ਖਟੋਲਾ (gliders) ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਇਸ ਵਹਿਣ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਉਡਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’, ‘ਜੀਵਨ-ਰੌਂ’, ‘ਨਾਮ’ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਸਹਿਜ-ਚਾਲ ਰਵਿ-ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

ਏਸ ‘ਰਵਾਨਗੀ’ ਜਾਂ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਿਆਣਪਾਂ, ਉਕਤੀਆਂ, ਜੁਗਤੀਆਂ, ਏਹੜ-ਤੇਹੜ, ਸੰਕਲਪ-ਵਿਕਲਪ, ਆਸਾ-ਮਨਸਾ, ਸਕੀਮਾਂ, ਫਿਕਰ-ਚਿੱਤਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੀ ‘ਜੀਵਨ-ਰੌਂ’ ਆਪ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਜਹਾਜ਼, ਬੋਹਿਬ (glider) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ‘ਸਹਿਜ-ਚਾਲ’ ਜਾਂ ‘ਭਾਣੇ’ ਵਿਚ ਅਨਜਾਣੇ, ਅਭੋਲ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ, ਸਕੀਮਾਂ ਘੋਟਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧੀ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਨੰਤ ਅਤੇ ਅਭੂਲ ਸਿਆਣਪ ਅਥਵਾ ‘ਨਾਲ ਲਿਖੇ’ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ, ‘ਸੁਰ’ ਵਿਚ, ‘ਭਾਣੇ’ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ’ ਦੀ ਅਸੀਂ ਕਮਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਹਿਬੁ ਹਰਿ ਨਾਵ ਹੈ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਚੜਿਆ ਜਾਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਵਿਚਿ ਬੋਹਿਬ ਬੈਠਾ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੦)

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਵਿਕਲਪਾਂ, ਕਰਮਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਭਾਣੇ ਦੀ ਰੰਗਤ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ।

84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ ਅਨਜਾਣੇ ਅਤੇ ਅਭੋਲ ਹੀ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ‘ਸੁਰ’ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਉਦਮ ਨਾਲ, ਉਸ ਇਲਾਹੀ ਜੀਵਨ-ਰੌਂ, ਹੁਕਮ, ਸ਼ਬਦ, ਨਾਮ, ਸਹਿਜ-ਚਾਲ, ਭਾਣੇ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ‘ਸੁਰ’ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ, ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਅੰਤ-ਮੁਖੀ, ਅੰਤ-ਆਤਮੇ, ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ‘ਜੀਵਨ-ਰੌਂ’ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ‘ਸਹਿਜ-ਚਾਲ’ ਨਾਲ ‘ਸੁਰ’ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝਣਾ, ਜਾਣਨਾ, ਪਹਿਚਾਨਣਾ, ਮੰਨਣਾ, ਕਮਾਉਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੀ ‘ਸਹਿਜ-ਚਾਲ’ ਵਿਚ ‘ਦਖਲ’ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ, ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ, ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ, ਜਿਥੋਂ ਤਾਂਈ ਇਸ ਦੀ ਵਾਹ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ‘ਦਖਲ’ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਸੁਖਦਾਈ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੀ ‘ਸਹਿਜ-ਚਾਲ’ ਤੋਂ ‘ਬੇ-ਸੁਰਾ’ (out of tune) ਹੋ ਕੇ ਭਾਣੇ ਦੀ ‘ਰਵਾਨਗੀ’ ਵਿਚ ‘ਵਿਘਨ’ ਪਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ’ ਚਲ ਕੇ ‘ਵਿਛੜ ਚੋਟਾਂ’ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ : —

1. ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਇਕ ਹੈ, ਗੁਪਤ ਹੈ, 'ਨਾਲ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਰਵਿ-ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ' ਹੈ, 'ਅਭੂਲ' ਹੈ, ਅਬੋਲ ਹੈ, ਅਬੁੱਝ ਹੈ, ਅਗਮ ਹੈ, ਅਸਚਰਜ ਹੈ, ਅਪਾਰ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਨਾਮ ਹੈ, 'ਜੀਵਨ ਰੌ' ਹੈ, 'ਰਵਾਨਗੀ' ਹੈ, 'ਸਹਿਜ-ਚਾਲ' ਹੈ, 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ' ਹੈ, 'ਖੇਲ-ਨਿਰਾਲੀ' ਹੈ, 'ਖੇਲ-ਅਖਾੜਾ' ਹੈ, 'ਵਡ-ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ਾ' ਹੈ, 'ਭਾਣਾ' ਹੈ।

2. ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਮਝ, ਸੋਚ, ਵਿਚਾਰ, ਗਿਆਨ, ਫਿਲੋਸੋਫੀ, ਸਿਆਣਪ, ਵਿਦਿਆ, ਵਿਗਿਆਨ, 'ਪਕੜ' ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।

3. ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੇ ਬੁੱਝਣ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਤੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਬੱਧ ਹੋ ਕੇ 'ਆਵਾ-ਗਵਨ' ਦੇ 'ਗੇੜ' ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

4. ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਨਣ ਲਈ : —

(ਉ) ਧਿਆਨ, ਸੁਰਤੀ, ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤ-ਮੁਖੀ ਕਰਕੇ ਅਟੁੱਟ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ।

(ਅ) ਅੰਤ-ਆਤਮੇ ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲਿਵ-ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ 'ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਆਤਮਿਕ' ਲਹਿਰਾਂ (wave length) ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ।

(ਇ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ (celestial wave lengths) ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਅਨੁਭਵੀ ਤਤ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ।

(ਸ) ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ 'ਹੁਕਮੀ' ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਾਰ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਸੂਝ, ਬੁੱਝ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

5. ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਖੇਲ, ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ਖੋਜ, ਬੁੱਝਣ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਨਣ ਵਿਚ, ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਧਿਆਗਿਆਂ, ਮਹਾ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਿਰਨਾਂ (personal powerful vibrations) ਸਾਡੀਆਂ ਖਿੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ, ਅੰਤ-ਮੁਖੀ ਕਰਨ, ਅੰਤ-ਆਤਮੇ ਵੱਲ 'ਮੌੜਣ' ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਪਰਮਾਰਥਕ ਜਾਂ ਆਤਮਿਕ ਪੰਥ ਵਿਚ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਕੀਦੀ ਹੁਕਮ ਹੈ —

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੰਤਹ ਸੰਗ ਰਾਖਹੁ ਏਹੁ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਦੇਵਾਇਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੨੮)

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੦੪)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਆਸਰੈ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਲਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੯੯)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੪੮)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਹਚਉ ਹੈ ਤਰਣਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੧)

ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਕਢਿ ਮਾਖਨ ਕੇ ਗਟਕਾਰੇ॥ (ਪੰ.-੯੮੨)

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮੇਲਕੁ ਵੱਡੈ ਭਾਗਿ ਪਾਇਆ ਜਾਈ॥ (ਪੰਨਾ-੯੦੯)

This Divine Current is governed by the all-engulfing, benevolent Divine Law or *Divine WILL*, which is inherent and in-laid in every soul and is working secretly, inperceptibly and invisibly in the life of every particle of the universe.

But under the spell of illusive 'Maya' and consequent false sense of 'Ego' — we humans, have become ignorant of this un-erring, all-engulfing and benevolent Divine Laws; whereby we have become subject to the Cosmic Law of — "As you sow so shall you reap."

It is all a matter of change or *transformation of our consciousness* —

FROM — *illusory false egoistic conception*,

TO — *the consciousness of all — engulfing, benevolent, magnanimous, kind, loving, blissful Divine Law*.

To attain this *exalted state of consciousness* — it is imperative to turn our thoughts in-ward — by contemplation and *meditation* on the Divinity, **GOD and HIS DIVINE LAW**.

In this very difficult subtle and sacred process of mind, heart and soul; *help, guidance and blessings of Illuminated Souls* — 'God-man' is essential.

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਾਮਨਿਕ ਅਸਰ ਦੀ ਬਾਬਤ — ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ —

Personal contact or company is the easiest and quickest way of conveying thoughts and influencing others. The effect of such influence is dependent on the *intensity and conviction* of one's feelings on the one part and the *receptibility* of the receiving mind.

Hence persons of developed minds and *Illuminated* souls with deep conviction and strong faith — can *influence and infect* weaker minds. Where vocal exhortations or intellectual philosophies — fail to leave any sustaining mark on the minds of the audience, *the very presence* of a dynamic *Enlightened Soul* — can *silently inspire and transform* the lives of individuals — with his *penetrating spiritual Rays and Vibrations*, constantly emanating from his sublime dynamic Personality.

The same principle applies to the *Intuitional Writings of Enlightened Souls* — which are ever fresh, original and soul stirring, call them Saints, Sages or 'God-Men' as you like.

If cultivated powerful mind can affect the ordinary mind so deeply on the mental and emotional plane or wave length — *Illuminated and Enlightened soul can also inspire, awaken and ignite the aspiring soul and usher it into the subtle Intuitional Spiritual plan or wave length.*

If laser rays can penetrate through thick metals and the destructive dynamic ray of 'Lightening' can do so much havoc on the physical plane — the *Volatile, dynamic subtle rays of Divine vibrations*, emanating from the dynamic Divine Personality of a 'God - Man' — can also *pierce the thick walls of our materialistic and intellectual illusive conceptions, touch the Divine Fringes of the Soul of the Aspirant and usher him into the Intuitional Wave length of the Divine Realm.*

Thus the silent invisible but dynamic rays of Divinity can *transform and change the life of an aspiring soul — into a spiritual 'God - Man'! He is re-born into the Divine Realm.*

This is the direct way of *introduction* of an inspiring soul — into the spiritual intuitional Wave length of the Divine Realm, from which all manifestations emanate and are governed by the Divine Law — under Divine grace and glory.

But such true *Illuminated Souls* are *rare* and far between and can hardly be recognised or identified !

ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਲਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ –

‘ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਅਥਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ’ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸੌਖਾ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਦਿੜਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ‘ਗੁਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ’ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਜੁਬਾਨੀ ਦਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ – ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ‘ਜੀਵਨ’ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਤੀਖਣ ਆਤਮਿਕ ਕਿਰਨਾਂ – ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬ ਕੇ, ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਹੀ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਏਹੀ ਅਸੂਲ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲੇਖਣੀਆਂ ਤੇ ਭੀ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੜ੍ਹ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਵਾਲੇ ਅਨੁਭਵੀ-ਤਤ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਲੇਖਣੀਆਂ – ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ‘ਅਨੁਭਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ’ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਰੋਲ, ਨਿਰਮਲ, ਸੱਜਰੀਆਂ, ਇਲਾਹੀ ਕਿਰਨਾਂ (Divine rays) ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ‘ਅਨੁਭਵੀ ਕਿਰਨਾਂ’ – ਹੋਰਨਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬਣ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ‘ਚਿੰਣਗ’ ਨਾਲ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ‘ਗੁਰਬਾਣੀ’ ਨੂੰ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ ਅਟਲ ‘ਗੁਰੂ’ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ, ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਮਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਰੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਇਤਨਾ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ‘ਕਿਰਨਾਂ’ ਯਾ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉੱਤਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬ ਕੇ, ਜਗਾ ਕੇ, ਆਤਮਿਕ-ਛੋਹ ਦੁਆਰਾ, ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਆਤਮਿਕ ਲਹਿਰਾਂ (wave lengths) ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਭੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ‘ਲੋੜਰ ਰੇਜ਼’ (laser rays) ਧਾਰ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਦੂ ਕੇ ਪਾਰ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਤੀਖਣ ਆਤਮਿਕ ਕਿਰਨਾਂ (strong vibrations) ਭੀ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਟੇ ਤੇ ਸਬਲ ਮਾਨਸਿਕ ‘ਛੌੜ’ ਜਾਂ ਭਰਮ ਦੇ ਕਾਲੇ-ਬੋਲੇ ‘ਬੱਦਲ’ ਚੀਰ ਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਛੋਹਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਈ’ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀਅਂ ਕਿਰਨਾਂ ਉੱਤਮ-ਜਗਿਆਸ਼ਾਅਂ
ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਚੁਪੈ-ਚੁਪੀਤੇ ਹੀ 'ਬਦਲ' ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ'
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਇਲਾਹੀ ਵੇਵਲੈਬ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਬੁਝਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ, ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਸੌਖੀ ਜਗਤ 'ਸਾਧ-ਸੰਗਤ' ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ।

‘ਸਾਧ ਸੰਗਤ’ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ (Divine wave length) ਵਿਚ —

ਅਨੁਪ-ਵਸਤੂਆਂ, ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ, ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲਾ, ਹਰਿ-ਰਸ, ਹਰਿ-ਰੰਗ, ਭਗਤ-ਬੰਡਾਰ, ਪਰਮਪਦ, ਹੁਕਮ, ਭਾਣਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਨਾਮ ਆਦਿ, ਅਨੇਕ ਅਚਰਜ, ‘ਸਾਰ ਵਸਤੂਆਂ’ ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਵਣਜ, ਵਧਾਰ, ਲੋਵਾ-ਦੇਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ‘ਇਲਾਹੀ ਵਣਜਾਰਿਆਂ’ ਗਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ, ਇਸੇ ਗੁੱਝੀ ਇਲਾਹੀ ਰਾਸ ਦੀ ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ ਜਾਂ 'ਖਮੀਰ' ਦਾ ਪੜੀਕ ਹੈ।

ਇਥੇ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ, ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ, ਸਿਆਣਪਾਂ ਦੇ 'ਬੰਡ', ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ 'ਦਾਮਨਿਕ ਲਿਸ਼ਕਾਂ' ਕਿਰਨਾਂ, ਨਾਮ ਨਾਲ 'ਸੜ' ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਕਮ ਹੈ —

ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸ ॥ (ਪੰਨਾ-ਪੰਦ੍ਰ)

ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਲੇਵਾ ਦੇਵੀ ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥

ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਹਮ ਲਾਹਾ ਖਾਇਆ ਹਰਿ ਭਰਾਤਿ ਭਰੇ ਭੁੰਡਾਰਾ ॥੨॥

ਸੰਤਨ ਮੇਕਉ ਪੁੰਜੀ ਸਉਪੀ ਤਉ ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੧੪)

ਸੰਤ ਪਸਾਦਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਸਰਬ ਕਸਲ ਤਬ ਥੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੧੦)

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਰਤਨ ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਏਕ ਉਪਰਿ ਜਤਨ ॥...

ਸਾਧਸੰਗਿ ਅੰਮਿਤ ਰਸ ਭੰਚਾ ॥...

ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਲਹੈ ॥

ਸਾਧੁ ਕੈ ਸੰਗਿ ਅਜਰੁ ਸਹੈ ॥....

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਨਿਧਾ

ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨ ॥...
 ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀਂ ਕਛੂ ਘਾਲ ॥
 ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥...
 ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਲਗੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥
 ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੨੧-੨੨)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਆਸਰੈ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਲਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੬੬)

‘ਰੱਬ-ਸੈਭੰ’, ‘ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ’ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਕਿਸੇ ਬੰਧਨ ਜਾਂ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ਉਹ ਆਪ ‘ਹੁਕਮੀ’ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ,
 ਆਪਣੇ ਆਪਾਰ ਅਤੇ ਅਭੁੱਲ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਕੋ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਏਕਾ ਸਿਰਿ ਕਾਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੨੫)

ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਰੰਗੇ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੨੨)

ਹੁਕਮੀ ਸਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਬਹੁ ਭਿਤਿ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਸਚੇ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੮੬)

ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਆਪੇ ਹੁਕਮੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ਹੋ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੩)

ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਨਾਮ ਪਤਾਲੰ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੨੫)

ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਤਮਿਕ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ’ ਦਾ
 ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਥੇ — ਸਦਾ ਅਨੰਦ, ਸਦਾ ਸੁਖ, ਸਦਾ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਿਮ ਰਸ, ਮਹਾ ਰਸ,
 ਸਦਾ ਰੰਗ, ਸਦਾ ਚਾਓ, ਸਦਾ ਖੇਡਾ, ਸਦਾ ‘ਹੁਣ’ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਈਆਂ ਪੱਧਰਾਂ (levels) ਉੱਤੇ
 ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ‘ਹਉਮੈ’ ਅਤੇ
 ਸਿਆਣਪ ਦੁਆਰਾ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ —

1. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ
2. ਸੂਬਾਈ ਕਾਨੂੰਨ
3. ਨਗਰ ਪਾਲਕਾ ਕਾਨੂੰਨ
4. ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕਾਨੂੰਨ
5. ਇਖਲਾਕੀ ਰਵਾਇਤਾਂ (moral obligations)
6. ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਿਵਾਜ
7. ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ

8. ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ

9. ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ

10. ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ

11. ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ

12. ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ

ਇਹ ਬਾਹਰਲੇ 'ਜੀਵਨ-ਬੰਧਨ', ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ 'ਨਾ-ਬੁੱਝਣ' ਅਤੇ 'ਨਾ-ਮੰਨਣ' ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਨਸਾਨੀ ਜੂਨ ਹੀ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੀ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ-ਪੰਦ੦)

ਕਰਮ ਪਰਮ ਸਭਿ ਬੰਧਨਾ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਸਨਬੰਧੁ ॥
ਮਮਤਾ ਮੇਹੁ ਸੁ ਬੰਧਨਾ ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁ ਧੰਧੁ ॥ (ਪੰਨਾ-ਪ੫੧)

ਇਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੁ ਜੀਅ ਕੇ ਬੰਧਨ ਭਾਈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾ ਸੈਂਸਾਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੦੨)

ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਗਿ ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦੨)

ਅਨਿਕ ਕਰਮ ਕੀਏ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥ ਜੋ ਕੀਜੈ ਸੋ ਬੰਧਨੁ ਪੈਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੨੫)

ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ ॥
ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ ਮਾਇਆ ਧੰਧਿਆ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੧)

ਇਹੁ ਮਨੁ ਧੰਧੈ ਬਾਂਧਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਸਦਾ ਬਿਲਲਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੨੬)

ਛਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭੁ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ਛੂਟਨ ਕੀ ਇਕੁ ਕੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੩੧)

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਰਵੈ ॥
ਬਾਂਧਨਿ ਬਾਂਧਿਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨੮)

84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ ਅਨਜਾਣੇ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ 'ਕਮਾ' ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨਸਾਨੀ ਜੂਨ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ, ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ, ਜਾਂ ਮਚਲੀ ਹੋ ਕੇ —

1. ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਬੇ-ਮੁੱਖ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ

2. ਮਾਇਕੀ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਖਾਹ-ਮਖਾਹ ਫਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਵੋਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤਾਜ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ

ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਗੁਆਚਿਆ ਤੇ 'ਆਫ਼ਰਿਆ ਫਿਰਦਾ' ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ —

1. ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ,
2. ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ,
3. ਮਾਇਕੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟਣ,
4. ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਕਮਾਉਣ,
5. ਆਪਣੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਖਿਆਲ, ਫੁਰਸਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ 'ਲੋੜ' ਹੀ
ਬਾਸਦੀ ਹੈ। ਉਦਮ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ :—

ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਲਿਖਿ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩)

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨)

ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿ ਤਾ ਖਸਮੈ ਮਿਲਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨)

ਸੋਈ ਸਿਆਣਾ ਸੋ ਪਤਿਵੰਤਾ ਹੁਕਮੁ ਲਗੈ ਜਿਸੁ ਮੀਠਾ ਜੀਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੮)

ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ॥

ਗੁਰਮਤੀ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੪)

ਸੇਵਕ ਕਉ ਸੇਵਾ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੯੨)

ਜਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ਹਰੀ ਕੇਰਾ ਸੋਈ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੪੦)

ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਸੈ ਬੁਝਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੪੧)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਸੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੫੫)

ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥.....

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੬੦)

ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਏਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੦੮)

ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਢੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ॥

(ਪੰਨਾ-੯੯੧)

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ॥ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ॥ (ਪੰ.-੧੦੨੨)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸਮਾਇਦਾ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੩੨)

ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਵੈ ਹੁਕਮੇ ਕਢਦਾ ਸਾਹਾ ਹੋ॥	(ਪੰਨਾ-੧੦੫੮)
ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਕਹੀਐ॥	(ਪੰਨਾ-੧੦੭੬)
ਏਕੋ ਏਕੁ ਸਭੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ॥	(ਪੰਨਾ-੧੧੭੬)
ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਤਾਂ ਏਕੋ ਜਾਣੈ॥	(ਪੰਨਾ-੧੩੫੦)
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ॥	(ਪੰਨਾ-੧੦੨੨)
ਜੀਅੜਾ ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ ਭੀਤਰਿ ਵਰ੍ਗੈ ਕਾਤੀ॥	(ਪੰਨਾ-੧੫੬)
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ॥	(ਪੰਨਾ-੧੫੬)

(ਚਲਦਾ.....)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਇਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੌਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ :-

Website : www.brahmbungadodra.org
E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ
ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)
ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)
ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ
ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖
ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ
ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)
ਫੋਨ : 73074-55096